

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון נ"א תשע"ג
מספר 420

תפילת העמידה – ברכת כהנים

"משה ואהרן בכהניו ושמאל בקוראי שמו"¹

וכי משה רבנו ע"ה כהן הוא?

מובא בגמרא במסכת זבחים² ובמדרשי רבה לפרשת שמיני³ שאכן גם משה רבנו שימש ככהונה. לדעת רבן – בכל ארבעים השנה שהיו ישראל במדבר, ולדעות אחרות – בשבעת ימי המילואים. בין כך ובין כך, לדורות מלמדנו התנ"ך בסדר עולם בדברי הימים⁴:

ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו, עד עולם [...] להקטיר לפני ה' לשרתו ולברך בשמו, עד עולם. ומשה, איש האלקים [...] בניו, יקראו על שבת הלוי.

משה רבנו איש האלוקים. עליו שאלו המלאכים את הקב"ה "מה לילוד אישה בתוכנו?" תפקידו ושליחותו של משה רבנו, מנהיגו של ישראל, היה להוריד תורה לישראל, ללמדם "הלכה למשה מסיני" ולהנהיגם בהנהגה הנסית במדבר ארבעים שנה. הנהגה זו של עם ישראל היא בדרך של קירוב שמים לארץ.

לעומת אחיו, אהרן הכהן הנהיג את עם ישראל בדרך של קירוב הלבבות, דרך מידת השלום ואהבת הבריות. כך, בהשכנת שלום בין אדם לחברו היה אהרן הכהן מקרבן לתורה.

משה רבנו עלה לשמים לקבל תורה ולהורידה. לעומתו, הכהן הגדול נכנס בארץ למקום שאין אף ילוד אישה בתוכו, קודש הקודשים, לפני ולפנים. תפקידו של אהרן הכהן היה לטהר ולרומם את הבריות בדרך האהבה והשלום כדי למלא את הייעוד: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו"⁵. הנהגת הכהנים היא בדרך של קירוב הארץ לשמים.

מדברים אלו נראה שדווקא אהרן הוא המעורב בדעת עם הבריות, ואילו משה רבנו ע"ה נבדל ומורם מהעם. אולם מצאנו גם גישה הפוכה לכאורה.

על הציווי שנתן הקב"ה למשה למסור את הכהונה לאהרן אחיו אומר השפת אמת:

הגם כי היה משה רבנו ע"ה גדול מאהרון, מכל מקום הכהונה ניתנה לאהרון שהוא נבדל מן העם [...] אבל משה רבינו ע"ה שר התורה, צריך להיות דבוק בכלל ישראל [...] ובוזה ניחם הקב"ה למשה, כי אי אפשר לו להתפרש מכלל ישראל, ולפי שמסר משה רבינו ע"ה נפשו על כלל ישראל, שילם לו הקב"ה להיות כוחו נשאר בכלל ישראל, וכמעט כל איש ישראל יש בו הארה וניצוץ ממשה רבינו ע"ה, ולכן לא ניתנה לו כהונה כי הכהן צריך להיות נבדל, וכן אמרו חז"ל כתר כהונה זכה אהרון ונטלו [...] אבל כתר תורה מונח לכל איש ישראל.⁶

למדנו מהשפת אמת שדווקא היותו של אהרון הכהן נבדל: "ויבדל אהרון", מעמד המאפשר לו להיות מעורב עם הבריות. כשם שהקב"ה הבדיל בין האור לחושך ובין המים ליבשה ואין חשש כי מנגיעתם זה בזה יהפוך האור לחושך והיבשה לים, כך אפשרה לאהרון הכהן הבדלתו מהעם להיות מעורב עם הבריות ולהתאחד אתם באהבתו אליהם ללא כל חשש כי פעולותיו אלו יפגעו בהבדלתו.

מצאנו שברכת הכהן שונה ממתבע שטבעו חכמים בכל ברכה וברכה בשתי תוספות שיוחדו לברכה זו. בכל ברכה קבעו חכמים: "אשר קידשנו במצוותיו", ואילו בברכת כהנים נאמר: "אשר קידשנו בקדושתו של אהרון". שינוי נוסף הוא הסיום: "באהבה". נראה כי כדי שיוכל הכהן להשפיע בברכתו על הציבור עליו להתעטף לא רק בטלית כי אם גם באותה קדושה המיוחדת לאהרון הכהן, קדושת ההבדלה. רק אז הוא יוכל להתאחד עם הציבור באותה אהבה של אהרון הכהן – אהבת הבריות המיוחדת שלו.

"משה ואהרן בכהניו". שתי הנהגות המשלימות זו את זו בחיבור שמים וארץ: ההבדלה מן הכלל וההידבקות בכלל ללא סתירה ביניהם.

"ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום"⁷.

חגית נגה
מרצה במסלולים לגיל הרך ולחינוך מיוחד

¹ תהלים צט, ו.

² דף קב.

³ ויקרא רבה, פרשה יא.

⁴ דברי הימים א כג, יג.

⁵ מלאכי ב, ז.

⁶ פרשת תצוה תר"ס.

⁷ דברים ד, ד.

קדושת ימי חול המועד

הרי מדובר כאן בשני קצוות. מחד גיסא, קשה לו לאדם להתעלות בקדושה כה גדולה ועצומה, ומאידך גיסא, לחזור בבת אחת לשגרת החיים הנמרצת והיום-יומית לאחר צאת החג. לאדם יש טרדות מרובות, ובימות החול הן בראש מעייניו ומונעות ממנו להתמסר לה' יתברך בצורה מסיבית ומקיפה. לעומתם, השבת והמועדים מנתקים את האדם לחלוטין מכל עסקיו ומחברים אותו ישירות לה'. האדם זקוק להדרגתיות בחייו. ללא ימים כימי חול המועד היו ימים שאדם היה מרגיש בימים הקדושים של חגי תשרי קרבה גדולה לבורא יתברך, ולאחריהם, באותם ימים של חול, היה חש ריחוק גדול מבוראו. זוהי קדושתם של ימי חול המועד: ימים של חול הם, וימי מועד הם. מלאכות נאסרו בחול המועד וחלקן לא נאסרו, ולשמחה ניתנו כדי שיוכל האדם להכניס את מציאות הקדושה לתוכן החיים היום-יומי.

על כן תוקנו ימים אלו המייחדים אווירה של קדושה בימי החול; כדי ליצור מציאות חיים בריאה ואיתנה של עבודת הבורא בכל העתים והזמנים.

מבוסס על רעיונות מהאתר:

<http://www.yeshiva.org.il/midrash/shiur.asp?id=5284>

מזל פדלון
סטודנטית במסלול לגיל הרך

בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה, חג הסוכות שבעת ימים לה'. ביום הראשון מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו. שבעת ימים תקריבו אשה לה', ביום השמיני, מקרא קודש יהיה לכם, והקרבנות אשה לה', עצרת הוא, כל מלאכת עבודה לא תעשו. בימי חול המועד אסורה "מלאכת עבודה", ועיקר העניין הוא כיבודו באכילה, בשתייה ובלבוש חג. אמרו חז"ל: "המבזה את המועדות אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק בעולם הבא" (אבות ג, יא. סנהדרין צט ע"א). ועל המשנה הנ"ל כתב ר"ע מברטנורא: "והמבזה את המועדות – ימים של חול המועד עושה בהן מלאכה או נוהג בהן מנהג חול מאכילה ושתייה". חכמינו ז"ל אינם מדברים על יו"ט ועל חילולו, אלא דווקא על ימי חול המועד וייחודם. הדבר תמוה, שהרי חול המועד מקצתו חול ומקצתו מועד. אם קדושת ימים אלו כה רבה וחשובה מדוע לא תיקנו חכמים ימים אלו לימי שבתון לכל דבר ועניין, שכן כך היו נשמרים ימים אלו במלוא הקדושה וכך היו נאסרים כל האיסורים? אלא ההפך הוא הנכון! דווקא שילוב זה של קודש וחול המעורבבים זה בזה יחדיו יוצרים מציאות חיים מיוחדת המאפשרת חיבור חזק ואיתן בין תחושת הרוממות של חגי תשרי לעבודת הבורא בימי החול, שבהם שרוי האדם בענייניו.

הציונות הדתית בעקבי רבנו הרצי"ה זצ"ל

הרב צבי יהודה הכהן קוק על אודות חג הסוכות*

ברוריה מכמן

מיום הכיפורים לסוכות

מיום הכיפורים אנו עולים למידה עליונה יותר של סוכות. חג הסוכות הוא יותר מיום הכיפורים במידה מסוימת. ביום הכיפורים מקיימים את עבודת ד' בוודאי ובתפילה. האדם מישראל המקיים את מצוות ד' נמצא אז בדעה שלמה, זוכה להתקדש ולהיטהר. מתוך כל ההכשרות של שמיעת שופר ושל "לפני ד' תטהרו", ומתום אותם הימים המקשרים את יום הכיפורים לזמן שמחתנו, מגיעים ל"ולקחתם... ושמתם לפני ד' אלהיכם".

"ואתם הדבקים"

בזמן שמחתנו, במצב כזה של כל סידור הנהגת החיים, של דירת קבע ודירת ארעי, "תשבו כעין תדורו", של שמחה בפרי הארץ, "ולקחתם... ושמתם", - נמשך סידור החיים השלם, "ושמתם לפני ד' אלהיכם". מתוך כך, "ואתם הדבקים בד' אלהיכם, חיים כולכם היום". לפעמים, יש אצל אנשים נוסח שלילי "דבקות!!" – היא מעל לחיים", או נוסח אחר: "דבקות!!" – היא עניין לצדיקים ולחסידים ולא לנו", ויש נוסח שלישי: "דבקות!!" – זה רק לעתיד לבוא". כל הנוסחאות האלה הינן שקר. ישנו פסוק "ואתם הדבקים בד' אלהיכם, חיים כולכם היום". הוא מבאר ומודיע ברורות שדבקות בקדוש-ברוך הוא שייכת למצב החיים שלנו, ולמציאות החיים בה אנו נמצאים בעולם הזה: "חיים". ולא רק לצדיקים ולחסידים אלא ל"כולכם". ולא כאותם האומרים שזה יהיה לעתיד לבוא, אלא זה שייך "היום", לזמן הזה, בכל יום ויום, בהצלחת החיים בכל המדרגות שלהם.

"אני ישנה ולבי ער"

מתוך קבלת התורה והשראת השכינה, מתגלה עניין החיים בכל המצבים, הן בתודעה הן בעיכוב תודעה, הן אצל יהודים בעלי תודעה שלמה של יהדות והן אצל יהודים בחוסר תודעה של יהדות. זה עניין חג הסוכות. באכילה, בשתייה ובלמוד בסוכה, מקיים האדם מצוות "בסוכות תשבו" במצב של ידיעה. אך ישנו קיום מצווה זו גם במצב של אי-ידיעה, כאשר ישנים בסוכה. גם בתרדמתו האדם עובד את ה'. ביום הכיפורים, הוא יודע שהוא מתפלל ומתוודה. בסוכה הוא ישן, ודומה שאינו יודע כלל, אך "אני ישנה ולבי ער" (שיר השירים ה, ב), ליבם של ישראל ער תמיד. גם בתרדמה ישנה דביקות של ישראל בריבוננו של עולם. יש השתלשלות משמיעת השופר בראש השנה, התעלות ליום הכיפורים ומתוך כך לסוכות. מתוך: שיחות הרב צבי יהודה – מועדים א', בעריכת הרב שלמה אבינר, ירושלים תשס"ו, עמ' 127–128.

*אנו מודים לרב שלמה אבינר על נדיבות לבו במתן רשות להשתמש במהלך השנה בקטעים מספריו.